

**Nagovor predsednice
Državnega zbora Republike Slovenije
mag. Urške Klakočar Zupančič
na 68. prireditvi Po stezah partizanske Jelovice
12. januar 2025, Dražgoše**

Spoštovane tovarišice in tovariši,
Spoštovane gospe in gospodje,
spoštovani gosti!

Dražgoše so simbol. Simbol na videz brezupnega upora majhnega naroda proti zločinskemu režimu nacističnih osvajalcev v času, ko je pod njegovim jarmom trpela domala vsa celinska Evropa. Bitka junakov Cankarjevega bataljona proti desetkrat močnejšemu sovražniku je tudi s pomočjo poročil radia BBC odmevala po vsej okupirani Evropi. Prvi poraz nacistov na ozemlju takratnega rajha, pa čeprav je bil predvsem moralen in simboličen, je dajal drugim odporiškim gibanjem upanje, da mogočni zavojevalci, ki so si z bliskovito vojno podredili številne srednjeevropske in zahodnoevropske države, vendarle niso nepremagljivi.

Leta 1941 sta bili Gorenjska in Štajerska del tretjega rajha. Ob obisku Maribora je Hitler zelo nazorno - s tistim znanim ukazom Machen Sie mir dieses Land wieder deutsch! ("Naredite mi to deželo spet nemško!") - ponazoril usodo, ki jo je na teh ozemljih namenil slovenskemu narodu. Bila je bistveno bolj kruta od tiste, ki so jo doživljali narodi v zahodni Evropi, saj so bili Slovenci med tistimi narodnostnimi in etničnimi skupinami, ki so bile razglašene za manjvredne. Raznarodovanje je potekalo v obliki izгона narodno zavednih Slovencev, ki so jih v živinskih vagonih odvažali v izgnanstvo v Srbijo, v koncentracijska taborišča ali na suženjsko delo, brez sojenja pa so mučili in pobili številne nedolžne ljudi.

Dražgoše so tudi simbol trpljenja naših prednikov pod škornjem zločinskega režima. Ko se je Cankarjev bataljon ob koncu leta 1941 odločil prezimiti v Dražgošah, so nemške okupacijske sile spoznale, da želi gorenjsko osvobodilno gibanje z zasedbo Dražgoš pokazati svojo moč. Tako je mala osvobodilna vas na robu Jelovice, postala silno pomembna za prestiž nemške moči. Uničenje Cankarjevega bataljona bi Nemcem močno pomagalo pomiriti Gorenjsko, uspešna partizanska obramba Dražgoš pa bi pomenila utrditev in

okrepitev osvobodilnega gibanja. Domačini so bili zaradi prisotnosti partizanov razdeljeni. Bogatejši gruntarji, ki jih je bilo strah okupatorjeve jeze, so želeli, da borci odidejo, revnejši bajtarji in kajžarji pa so podpirali partizansko gibanje. 1. januarja 1942 je komandant bataljona vaškim odposlancem dovolil, da Nemcem sporočijo lokacijo bataljona, kar so tudi storili. Nemci so tako dobili edinstveno priložnost, da uničijo glavnino partizanov na Gorenjskem na enem mestu. Prvi odkrit boj partizanov proti okupatorju je trajal od 9. do 11. januarja 1942, ko so se bili primorani partizani zaradi premoči napadalcev, pomanjkanja vojaške opreme in izčrpanosti umakniti.

Kljub temu, da so jih vaščani obvestili o prisotnosti Cankarjevega bataljona, so se Nemci nad Dražgošami grozljivo znesli. Vpričo sorodnikov so pobili 41 domačinov, 81 vaščanov pa so poslali v koncentracijska taborišča in v pregnanstvo. Vas so oropali, požgali in na koncu popolnoma porušili. Za to dejanje obstaja le ena beseda - zločin. Še zdaleč ne edini na slovenskem ozemlju v času okupacije.

Zločinov nacističnega režima, ki je šest let divjal po Evropi, in tudi tistih, ki so na zasedenih ozemljih prisegali zvestobo Hitlerju, ne smemo nikoli relativizirati ali opravičevati. Kljub številnim poskusom zamegljevanja zgodovinskih dejstev, ki smo jim priča predvsem v zadnjih desetletjih, je jasno, da so bili slovenski partizani pomemben del zavezniške koalicije, ki je leta 1945 dokončno premagala največje zlo 20. stoletja. Na osvobojenem ozemlju Slovenije pa so v zadnjih letih druge svetovne vojne nastajali tudi temelji slovenske državnosti, ki so omogočili kasnejšo pot v samostojno državo, v kateri živimo danes.

Če osvetlimo zgodovino avtorskih režimov, kot je bil nacistični, z nekoliko drugačnega zornega kota, pa lahko ugotovimo, da je bil to, podobno kot ostali zločinski režimi, režim strahopetcev. Nacisti so se bali ljudi, ki so znali razmišljati s svojo glavo, ljudi, ki se niso upogibali pod diktatorskimi palicami, predvsem pa so se bali vseh tistih, ki so bili na kakršenkoli način drugačni od njihovih predstav o tem, kako naj bi bili videti in kako bi naj razmišljali ljudje v njihovi bližini. Zato so sejali strah in razdor tudi med lastnim prebivalstvom. Njihov strah pred drugačnostjo je poganjal množične zločine proti človeštvu in genocidna dejanja. Partizani in drugi navadni ljudje manjvredne rase, kot so bili vaščani Dražgoš, niso sodili v nacistično idejo o večvrednih in poslušnih arijcih. Spomin in opomin na to, kako je potekalo iztrebljenje manjvrednih človeških vrst, sta danes vidna v ruševinah uničevalskih taborišč, kjer duše umrlih vpijejo v plinskih celicah in krematorijih. 27. januarja letos bo minilo 80

let od osvoboditve najhujšega taborišča nacistične zlobe, Auschwitz – Birkenau.

Pa vendar. Osem desetletij po tragični moriji druge svetovne vojne lahko z zaskrbljenostjo ponovno opazujemo vzpon strahopetcev, ki sejejo nestrpnost in strah pred vsem, kar se ne ujema z njihovim pohlepom po prevzemu nadzora nad človeštvom in omejenimi naravnimi viri našega planeta. Ponovno smo lahko nedaleč od nas priča zločinom proti človeštvu in genocidnim dejanjem. Človeška civilizacija se zopet sooča s težkimi izzivi. Zato je izjemno pomembno, da znamo strahopetna dejanja sejalcev zla in zločinov prepoznati in se jim odločno upreti, če želimo sebi in našim prihodnjim rodovom zagotoviti človeka dostojno življenje v družbi, ki spoštuje osebno svobodo, solidarnost, različnost in spodbuja sočutje. Iskanje rešitev za zagotavljanje mirnega sobivanja rasno, nacionalno, etnično, versko in drugače različnih, a svobodnih ljudi, katerih svoboda je omejena le z enako pravico drugega, so dejanja poguma in modrosti. Le pogumni ljudje, ki jih krasi tudi modrost, lahko našo civilizacijo obvarujejo pred dejanji strahopetcev v prihodnosti.

Tudi v Sloveniji nismo imuni pred strahopetnimi dejanji tistih, ki si želijo prevzeti nadzor in podrediti celotno družbo lastnim interesom. Med ljudmi poskušajo sejati strah in razdor. Neizmerno jih je strah tistih, ki so kakor koli drugačni kot oni. Ko se morajo soočiti z lastnimi nečednostmi, pa namesto prevzemanja odgovornosti kažejo s prstom na druge in jih slikajo v podobah, ki najbolje ilustrirajo prav dejanja avtorjev teh podob. Vse to samo zato, ker se bojijo, da ne bi ljudje množično prepoznali njihovih resničnih namenov in interesov. In ravno ti mali avtokrati vsako leto znova relativizirajo pogum borcev Cankarjevega bataljona, pomen dražgoške bitke in grozljiv pomor lokalnega prebivalstva. Vsako leto znova ponižujejo zgodovino s sejanjem krivde na partizansko odporniško gibanje, ki je bilo eden od temeljev slovenske osvoboditve in državnosti, češ da naj bi povzročilo okupatorjevo jezo in maščevanje nad vaščani Dražgoš. In med temi prebujenimi razlagalci so tudi taki, ki v času osamosvojitvene vojne niso stali v prvih vrstah na barikadah in se bojevali kot borci Cankarjevega bataljona, ampak so sedeli nekje na varnem, v kleti in mimogrede izdali tudi ukaz, ki bi, če se mu modri ljudje ne bi uprli, nad slovenskim prebivalstvom s strani agresorske vojske povzročil pokol, veliko, veliko širših razsežnosti, kot je bil tisti v Dražgošah. Vsem, ki se prepoznajo v tem opisu, bom znova in znova govorila, da bodo njihovih žaljivih, pritlehnih, sovražnih in zlih dejanj na koncu tako ali drugače deležni sami. Tako

je vedno bilo in tako vedno bo. Zgodovina bo vsakogar postavila točno tja, kjer mu je mesto.

Dražgoše so simbol. Simbol slovenskega upora proti strahovladi. In simbol narodove samozavesti, ki črpa energijo iz ljubezni do domovine in svobodoljubja. Tudi, ko gre za na videz nepremagljivo silo. Takšnih simbolov ni mogoče izbrisati. Iz te energije moramo črpati tudi današnji rodovi in pogumno ter z veliko modrosti graditi odprto družbo svobodnih, solidarnih in sočutnih ljudi, ki bo zagotavljala blaginjo vsem državljanom in državljanom, v tem podivjanem svetu pa bo aktivna zagovornica miru in dialoga različnih.

Mir in svoboda v najširšem smislu sta vrednoti, ki jih ne sme in ne more zamegliti noben drug, še tako spretno prikrit interes vplivnih posameznikov ali skupin. Z odločnostjo in modrostjo, ki smo ju kot narod v zgodovini že velikokrat izkazali, verjamem, da nam ju bo uspelo ohraniti tudi za naše prihodnje rodove.

Naj odmeva tudi danes - Svoboda narodu!